

ISSN 1822-119X

Mokytojų ugdymas. 2008. Nr. 10, 91-110

Teacher Education. 2008. Nr. 10, 91-110

Sergejus NEIFACHAS

Šiaulių universitetas • Šiauliai University

**PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO
VALDYMO FUNKCIJŲ
KONTEKSTUALIZAVIMASIS
LIETUVOS RESPUBLIKOS
ŠVIETIMO POLITIKOS
STRATEGINĖSE
KRYPTYSE**

**CONTEXTUALISATION OF
PREPARATORY PRE-SCHOOL
EDUCATION MANAGEMENT
FUNCTIONS IN THE STRATEGIC
TRENDS OF THE POLICY
OF EDUCATION OF
THE REPUBLIC OF LITHUANIA**

Anotacija

Straipsnyje analizuojama priešmokyklinio ugdymo valdymo sistemos funkcijų kontekstualizavimosi problema Lietuvos Respublikos švietimo politikos strateginio valdymo kryptyse. Tai atskleidžiama atliekant kokybinį (*content analysis*) Lietuvos Respublikos švietimo dokumentų, reglamentuojančių priešmokyklinio ugdymo sistemos veiklą, tyrimą. Remiantis teorine analize bei kokybinio tyrimo rezultatais formuluojamos išvados, kad priešmokyklinio ugdymo sistemoje gali būti sėkmingai taikomi bendrieji sistemų vadybos principai; valdymo reformos įgyvendinimo priemonės ir strategijos labai priklauso nuo valstybės politinio konteksto. Įvertinus priešmokyklinio ugdymo valdymo sistemos atitikties rodiklius valstybės švietimo strateginės plėtotės modelyje galima teigti, kad valdymas yra funkcinio pobūdžio, nes akcentuojamos paskiros funkcijos, stokojama sisteminio požiūrio į valdymą. Švietimo politikos vaidmuo ugdymo institucijose vis dar reaktyvus ir operatyvinis. Formuojant valdymo strategijas darnios politikos kontekste turi reikštis ir darni vadyba, tačiau šių tendencijų nepaisoma.

Prasminiai žodžiai: *priešmokyklinio ugdymo sistema, valdymas, švietimo politikos strateginio valdymo kryptys.*

Įvadas

Spartūs švietimo pokyčiai, kai naujai susiformavusios vertybės susiduria su perimamumo problemomis ir kartu su didžiuliu poreikiu modernizuoti švietimo sistemos posistemes, stipriai veikia švieti-

Abstract

The article analyses the problem of contextualisation of the functions of preparatory pre-school education management system in the strategic management trends of the policy of education of the Republic of Lithuania. This is disclosed through the content analysis of the documents on education of the Republic of Lithuania, regulating the activities of preparatory pre-school education system. Based on the theoretical analysis and the results of the content analysis it was concluded that general management principals of systems can be successfully applied in the system of preparatory pre-school education; measures and strategies for the implementation of management reform considerably depend on the political context of the state. The evaluation of the correspondence indicators of preparatory pre-school education management system in the model of strategic development of the state's education enabled to state that management is of functional type because separate functions are emphasized and there is a lack of systemic attitude to management. The role of the policy of education in educational institutions is still responsive and operational. Forming management strategies in the context of accordant policy, accordant management must also manifest itself, however, these tendencies are not regarded.

Key words: *the system of preparatory pre-school education, management, strategic management trends of the policy of education.*

Introduction

Rapid changes in education when newly formed values encounter continuity problems and at the same time face a huge need to modernize the subsystems of the system of education have a considerable impact on the nature of the policy of education and

mo politikos ir reformos pobūdį, jos eigą. Vieni iš labiausiai priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo kaitą spartinančių veiksnių – tai žinių visuomenės reikalavimai mokymosi visą gyvenimą kontekste, priešmokyklinio ugdymo tapsmas visuotiniu, augantis priešmokyklinio ugdymo prieinamumo ir valdymo proceso skaidrumo reikalavimai. Užtikrinant priešmokyklinio ugdymo sistemos valdymo kokybę itin svarbus yra nacionalinis švietimo politikos kontekstas, sąlygojantis valdymo funkcijų esmės supratimą.

Be to, priešmokyklinį ugdymą veikia švietimo sistemos valdymo reformų procesas ir administravimo valdymo modeliai. Tai reikalauja spartaus administracinių gebėjimų vystymo, siekiant sėkmingai įgyvendinti integracijos keliamus reikalavimus. Esminiai pokyčiai reikalauja valstybės tarnautojų elgsenos ir kompetencijos pokyčių: žmogiškųjų išteklių valdymo, bendradarbiavimo su įvairiomis interesų grupėmis (tėvai, pedagogai, vaikai), edukacinių paslaugų vertinimo.

Priešmokyklinio ugdymo sistemos valdymo procesas buvo nagrinėjamas daugelio užsienio ir Lietuvos mokslininkų. Analizuojamos bendrųjų sistemų, organizacijų valdymo teorijų taikymo galimybės (Juodaitytė, 2003; Rinaldi, 2005; Farquhar, Fitzsimons, 2008), kaitos ir valdymo procesų eksplikavimas (Ruzevičius, 2006; Jackūnas, 2006), priešmokyklinio ugdymo sistemos analizė (Purvaneckienė, 2005; Dunn, 2006; Vaicekauskienė, 2007). Nepaisant plataus aptariamų srities mokslo tyrimų spektro, priešmokyklinio ugdymo valdymo sistemos funkcijų darnos raiška Lietuvos švietimo politikos strateginio valdymo kryptyse analizuojama gana fragmentiškai, nagrinėjami tik atskiri elementai ir perspektyvos. Todėl šiame straipsnyje siekiama iširti, kaip Lietuvos švietimo dokumentuose kontekstualizuojasi priešmokyklinio ugdymo, kaip sistemos valdymo, funkcijos darnioje švietimo reformoje, kuri suprantama kaip teorinė ir praktinė vienovė, reikalaujanti efektyvios vadybos per atitinkančius teorinius ir praktinius veiksnus.

Sprendžiamos **mokslinės problemos** esminį pagrindą sudaro **nuoseklios teorinės perspektyvos** ir **sisteminio požiūrio į priešmokyklinio ugdymo valdymo funkcijų kontekstualizavimąsi stoka Lietuvos švietimo politikos strateginio valdymo kryptyse**. Taigi pagrindinis tyrimo klausimas – kaip modernizuojant Lietuvos švietimo sistemos valdymą keičiasi priešmokyklinio ugdymo sistemos vadybos teoriniai-prakseologiniai kontekstai ir ar užtikrinamas jos funkcionavimas švietimo sistemoje?

of the reform, its development. One of the factors mostly accelerating the change of preparatory pre-school children's education is the requirements of knowledge society in the context of life-long learning, universal preparatory pre-school education, and increasing requirements for the availability of preparatory pre-school education and for transparency of management process. To ensure the quality of management of preparatory pre-school education system national context of the policy of education, determining the understanding of the essence of management functions, is particularly important.

Besides, preparatory pre-school education is influenced by the reformation of management of the system of education and management models of administration. This requires fast development of administrative abilities pursuing successful implementation of the requirements raised by integration. Essential changes require changes in public officials' behaviour and competence, in the first place the evaluation of educational services of management of human resources, of cooperation with various interest groups (parents, teachers, children).

Management process of preparatory pre-school education system has been analysed by numerous foreign and Lithuanian scientists. Application opportunities of management systems of general systems, organisations are analysed (Juodaitytė, 2003; Rinaldi, 2005; Farquhar, Fitzsimons, 2008), change and management processes are explicated (Ruzevičius, 2006; Jackūnas, 2006), the system of preparatory pre-school education is analysed (Purvaneckienė, 2005; Dunn, 2006; Vaicekauskienė, 2007). In spite of a broad spectrum of scientific research on the discussed topic, the expression of the accordance of functions of the preparatory pre-school education management system in the strategic management trends of the policy of education in Lithuania is analysed in a quite fragmentary way; only separate elements and perspectives are analysed. Therefore, this article aims to investigate how management functions of preparatory pre-school education as system contextualise in the documents on education in Lithuania in the accordant reform of education, which is understood as a theoretical and practical unity, directing towards effective management through corresponding theoretical-practical factors.

The key basis of the tackled **research problem** is **consistent theoretical perspectives** and the lack of **systematic approach to the conceptualisation of management functions** of preparatory pre-school education **in the strategic management trends of the policy of education of Lithuania**. Thus, the key issue of the study is how theoretical-praxeological contexts of the management of the system of preparatory pre-school education change, modernising the management of the system of education of Lithuania? Is its functioning ensured in the system of education?

Tyrimo objektas – priešmokyklinio ugdymo sistemos funkcijų kontekstualizavimas.

Tyrimo tikslas – atlikti Lietuvos Respublikos švietimą reglamentuojančių dokumentų turinio kontentinę analizę ir nustatyti, kaip kontekstualizuojasi priešmokyklinio ugdymo sistemos funkcijos.

Tyrimo metodai: teorinės literatūros analizė, priešmokyklinio ugdymo sistemos reglamentuojančių dokumentų kontentinė analizė, kurios principais vadovaujantis yra identifikuojami leksiniai-semantiniai vienetai.

Skiriami tokie dokumentų analizės, kaip tyrimo procedūros, aspektai: 1) tekstas „kalba“: gautuose tekstuose atsispindi žmonių patirtys, nuostatos, jausmai, konkretizuojamas kontekstas; 2) analizės taisyklės: teksto turinys turi būti analizuojamas nuosekliai, žingsnis po žingsnio, remiantis konkrečios metodologinės procedūros taisyklėmis ir dalijant nagrinėjamą turinį į analitinius vienetus; 3) kategorijos / subkategorijos yra analizės esmė: teksto interpretavimas vyksta remiantis iškeltais tyrimo klausimais, į kuriuos atsakoma pasitelkiant suformuluotas kategorijas; 4) patikimumo (reliabilumo) ir validumo kriterijai: siekiant išvengti intersubjektyvumo, konkrečios analizės rezultatai turi būti lyginami ir paremiami kitų panašaus tipo studijų, nagrinėjusių adekvatų fenomeną, rezultatais.

Reikšminiai kategorijų turinio elementai, atskleidžiantys priešmokyklinio ugdymo sampratos ypatumus, suskirstyti į tris grupes. Pirmosios grupės reikšminiai turinio elementai atskleidžia priešmokyklinio ugdymo charakteristikas: priešmokykliniam ugdymui būdingus tikslus, vertybes, kontekstualumą ir dichotominę sandarą („kas daroma?“ ir „kaip daroma?“). Antrosios grupės turinio charakteristikos atskleidžia švietimo politikos ypatybes, darančias įtaką priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimui: cikliškas švietimo problemų sprendimas, švietimo politikos ir ugdymo praktikos analizė, decentralizacijos sąlygotos galimybės, interesų grupių įtraukimas į ugdymo praktiką, švietimo reforma, orientuota į rezultatus, pusiausvyra tarp centralizacijos ir decentralizacijos, lygiateisis bendradarbiavimas tarp švietimo valdymo lygmenų bei racionalus žmoniškųjų išteklių paskirstymas. Trečios grupės raktiniai turinio elementai atskleidžia priešmokyklinio ugdymo švietimo politikos kontekste probleminius aspektus: atotrūkį nuo realybės, politikos savitiksliškumą, dokumentų funkcionalumą.

Priešmokyklinio ugdymo sistemos būklė

Pagrindinis Lietuvos švietimo sistemos strateginio valdymo tikslas priešmokyklinio ugdymo

Research object – contextualisation of the system of preparatory pre-school education .

Research aim – to carry out content analysis of the documents regulating the education of the Republic of Lithuania and to identify how the functions of the system of preparatory pre-school education contextualise.

Research methods: the analysis of theoretical literature, content analysis of the documents regulating the system of preparatory pre-school education, which is the basis for the identification of lexical-semantic units.

The following aspects of content analysis as of the procedure of the study are distinguished: 1) the text “talks”: in the texts received people’s experiences, approaches, feelings are reflected and the context is concretized; 2) the rules of the analysis: the content of the text must be analysed consistently, step by step based on the rules of a concrete methodological procedure and dividing the analysed content into analytical units; 3) categories/subcategories are the essence of content analysis: text interpretation takes place based on the raised questions of the study, which are answered with the help of formulated categories; 4) reliability and validity criteria: in order to avoid intersubjectivity the results of the concrete content analysis must be compared with and based on the results of other similar type studies that have analysed an adequate phenomenon.

Key elements of the content of categories, disclosing the peculiarities of the concept of preparatory preschool education are brought under three groups. Key content elements of the first group disclose the characteristics of the preparatory preschool education: aims, values, contextuality and dichotomic structure (“what is being done?” and “how is it being done?”) characteristic to preparatory preschool education. The characteristics of the content of the second group disclose the peculiarities of the policy of education that influence the implementation of preparatory preschool education: cyclic solution of educational problems, the analysis of the policy of education and the practice of education, opportunities determined by decentralisation, involvement of interest groups into the practice of education, the reform of education orientated to the results, balance between centralisation and decentralisation, equal cooperation between the levels of management of education and rational distribution of human resources. Key elements of the content of the third group disclose problematic aspects of preparatory preschool education in the context of the policy of education: escapism, selfpurposiveness of policy and functionality of documents.

The state of the system of preparatory pre-school education

The main aim of strategic management of the system of education of Lithuania with respect to preparatory preschool education is to create the space

atžvilgiu yra sukurti jos funkcionavimui palankią erdvę, kuri skatintų lygias mokymosi starto galimybes vaikams. Taip siekiama pagerinti posistemės veiksmingumą ir prieinamumą. Tačiau, analizuojant švietimo dokumentus ir priešmokyklinio ugdymo tinklo būklę Lietuvoje, nagrinėjant priešmokyklinio ugdymo funkcijas ir jų įgyvendinimą strateginių kryptų pagrindu, išryškėja priešmokyklinio ugdymo politikos prieštaravimai. Priešmokyklinis ugdymas ir jo organizavimas Lietuvoje reglamentuojamas Švietimo įstatyme (2003 06 17), grindžiamas Švietimo ir mokslo ministerijos norminiais aktais. Tačiau Lietuvoje nėra parengtos priešmokyklinio ugdymo valdymo strategijos. Pagrindinė priešmokyklinio ugdymo veikla apima formalųjį ugdymą, kaip numatyta LR švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose, nėra integruojamos vyriausybės švietimo ir socialinės programos. Lietuvos švietimo politikos strategija nesuformuoja reikiamo pagrindo posistemei veiksmingai funkcionuoti, veiklos rezultatams vertinti.

Priešmokyklinio ugdymo sistema buvo įgyvendinama, kai aštuntame dešimtmetyje buvo paskelbtas privalomas šešiametis mokymas. Jis buvo orientuotas į vaiko brandinimą mokyklai ir turėjo reglamentuotą mokomųjų dalykų programą. Besikuriančioje informacinėje visuomenėje išryškėjo tendencija kuo anksčiau (nuo 5 m.) visus vaikus pradėti ugdyti švietimo institucijose. Nors priešmokyklinio ugdymo įstaigų lankymas pasaulyje ir Lietuvoje buvo neprivalomas, paskutiniiais prieš mokyklą metais jose ugdomi beveik visi vaikai. 1997 m. Švietimo ir mokslo ministerijoje įvykusiame jungtiniame ikimokyklinio ir pradinio ugdymo ekspertų posėdyje vėl kalbėta apie priešmokyklinį ugdymą. Jis paminėtas diskutuojant dėl esamos ir galimos institucinės pagalbos šeimoms, auginančioms ikimokyklinio amžiaus vaikus, formų, jų plėtros ir kokybės užtikrinimo būdų. Pagal to meto nuostatas priešmokyklinis ugdymas pirmiausia turėjo būti teikiamas darželių nelankiusiems 5–6 metų vaikams, siekiant palengvinti jų perėjimą nuo patirties kaupimo šeimoje prie sistemingo mokymosi mokykloje. Požiūrį lėmė netolygus priešmokyklinio ugdymo įstaigų išdėstymas mieste ir kaime, nevienodos šeimų galimybės pasinaudoti valstybės teikiamomis institucinio ugdymo paslaugomis.

Kadangi priešmokyklinis ugdymas Lietuvoje įgavo vis didesnę visuomenės palaikymą, buvo nuspręsta patenkinti išaugusį jo poreikį, nes nebepakako tik priešmokyklinių grupių, kurių veikla organi-

that would be favourable for its functioning and that would encourage equal opportunities of starting to learn for children. This way it is sought to improve the efficiency and the availability of the subsystem. However, analysing the documents on education and the state of preparatory preschool education network in Lithuania, analysing the functions of preparatory preschool education and their implementation on the basis of strategic trends, the contradictions of preparatory preschool education policy show up. Preparatory preschool education and its organisation in Lithuania is regulated by the Law on Education (2003 06 17) and is based on the normative acts of the Ministry of Education and Science. However, preparatory preschool education management strategies are not prepared in Lithuania. Key activities of preparatory preschool education are directed to formal education as projected in the documents regulating education of the Republic of Lithuania, The Government's educational and social programmes are not being integrated. The strategy of the policy of education of Lithuania does not form a necessary basis for efficient functioning of the subsystem and for the evaluation of activity results.

The system of preparatory preschool education was being implemented when obligatory teaching of six-year-olds was announced in the eight decade. It was directed towards the child's maturing for school and had a regulated curricula of subjects taught. During the formation of knowledge society the tendency showed up to start educating all children in educational institutions as early as possible (from 5 years). Though attendance of preparatory preschool educational institutions is not obligatory in the world and in Lithuania, almost all children are educated in them in the last year before they start school. The concept of preparatory preschool education was repeatedly mentioned in 1997 in the joint meeting of preschool and primary school experts at the Ministry of Education and Science. It was mentioned discussing the existing and potential institutional assistance to the families raising preschool children, its forms, their development and quality assurance. According to the approaches of that time preparatory preschool education in the first place had to be provided to 56 year old children who have not attended nurseries, pursuing to facilitate their shift from accumulation of experience in the family to systemic learning at school. The approach was determined by uneven positioning of preparatory preschool educational institutions in the town and in the village, different opportunities of families to use institutional education services provided by the state.

Because preparatory preschool education in Lithuania acquired an increasing society's support, it was decided to meet its increased need because the number of preschool groups, the activities of which were organised in accordance with general educa-

zuojama pagal bendrojo lavinimo mokyklų bendro-
sius ugdymo planus. Reikėjo ieškoti veiksmingų
naujų priešmokyklinio ugdymo organizavimo būdų,
siekti jo visuotinumą. 2003 m. Švietimo ir mokslo
ministerija patvirtino Priešmokyklinio ugdymo or-
ganizavimo modelių aprašą (2003 m. spalio 29 d.
įsakymas Nr. ISAK-1478), Priešmokyklinio ugdy-
mo organizavimo tvarkos aprašą (2005 m. birželio
22 d. įsakymas Nr. ISAK-1180). Dokumentų atsiradi-
mą lėmė tai, kad Švietimo įstatymas (Žin., 1991,
Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853) įteisino priešmokyk-
linį ugdymą ir nuo 2005–2006 mokslo metų perėjimą
prie jo visuotinumą.

Priešmokyklinio ugdymo sistema bendroje švie-
timo politikoje egzistuoja kaip savarankiška ir ima-
nentiškumu grindžiama struktūra. Tai iš esmės yra
veiksmingas sistemos gyvybingumo ir plėtojimosi
veiksny. Priešmokyklinio ugdymo sistema turi
implicitinį tikslą puoselėti, kurti, plėtoti vaikystės
identitetą ne tik politikos, bet ir kultūros srityje.
Kiekviena švietimo sistemos posistemė remiasi di-
desniu ar mažesniu rinkiniu pamatiniu sąvokų ir
su jomis susijusių sampratų, kurios lemia tos posis-
temės specialistų susikalbėjimą. Kai visuotinai var-
tojamos sąvokos turinys neapibrėžtas, pasitikima
implicitine samprata, tai yra asmeniniu numanomu,
bet neišreikštu, neišplėtotu supratimu. Kuriant švie-
timą reglamentuojančius dokumentus ir švietimo
imperatyvus vienais atvejais dėl juose vartojamų
sąvokų nesitariama manant, kad jų turinys visų su-
prantamas vienodai (implicitinių sampratų sutapi-
mo prielaida), kitais atvejais – žinant, kad turinys
yra toks skirtingas, jog norint išvengti konfliktų ar
ilgų diskusijų patogiau sampratų skirtumus paslėpti
po tariamai vienareikšmėmis sąvokomis. Ugdymo
politika, orientuota į bendrą mokymosi visą gyvenimą
kontekstą, plėtojasi konkurencijos švietimo rin-
koje sąlygomis.

Vientisa visą gyvenimą trunkančio švietimo
erdvė kuriama iš viena su kita darniai susietų švie-
timo sistemos pakopų. Priešmokyklinis ugdymas
suvokiamas kaip „ikimokyklinio ugdymo tąsa,
tačiau turinti kokybiškai naujų (ypač pabrėžiama
vertybinės savasties problema, priskiriant vaikys-
tei kaip socialinei, kultūrinei, antropocentrinei bei
pedagoginei kategorijai egzistencinę ir kultūrinę
prasmę), specifinių tikslų ir uždavinių bei sudaranti
lygias galimybes sėkmingai rengtis mokyklai įvairių
poreikių vaikams, skirtingai ugdytiems šeimose ir
ikimokyklinėse įstaigose“ (LR švietimo įstatymas,
2003). Tokia vienerius vaiko gyvenimo metus trun-

tion plans of general education schools was insuf-
ficient. It was necessary to search for new efficient
ways of organising preparatory preschool education
and seek their universality. In 2003, the Ministry
of Education and Science approved “The Record
of the Models of Organising Preparatory Preschool
Education” (order No. ISAK-1478, dated October
29th, 2003), “The Record of the Order of Organising
Preparatory Preschool Education” (order No. ISAK-
1180, dated June 22nd, 2005). The appearance of the
document was determined by the fact that the Law
on Education (News, 1991, No. 23-593; 2003, No.
63-2853) legitimized preparatory preschool educa-
tion and since school year 2005–2006 – the transi-
tion to its universality.

The system of preparatory preschool education
exists in general policy of education as an indepen-
dent immanencebased structure. In principal this
is an efficient factor of viability and development
of the system. The system of preparatory prescho-
ol education has an implicit aim to cherish, create
and develop the identity of childhood not only in the
area of policy but also in the area of culture. Every
subsystem of the system of education is based on a
smaller or larger collection of underlying concepts
and related conceptions, which determine the un-
derstanding between the experts of the subsystem.
When the content of the universally used concept is
not defined, implicit concept, i.e. personal implicit
but unexpressed and undeveloped understanding, is
relied upon. Creating documents regulating educa-
tion and the imperatives of education in some cases
the concepts used in them are not discussed, main-
taining that everybody understands their content
in the same way (the assumption of coincidence of
implicit concepts), in other cases, being aware that
the content is so different that if one wants to avoid
conflicts or long discussions it is more convenient
to hide the differences of concepts under seemingly
unambiguous concepts. The policy of education is
orientated to general context of lifelong learning
and is developing in the conditions of competition
in the market of education.

The integral space of lifelong education is cre-
ated from the stages of the system of education that
are compatibly interrelated. Preparatory preschool
education is perceived as “the continuation of pre-
school education but with qualitatively new (the
problem of the self with respect to values is particu-
larly underlined, attributing existential and cultural
meaning to childhood as a social, cultural, anthropo-
centric and educational category), specific aims and
tasks and creating equal opportunities to prepare for
school successfully for children with various needs
who were differently nurtured in the families and
preschool institutions” (Law on Education of the Re-
public of Lithuania, 2003). Such is the purpose of

kančio priešmokyklinio ugdymo paskirtis, nusakanti kokybės turinį („tekstą“), dėl kurio yra susitarę paslaugų vartotojai (vaikai, tėvai, visuomenė), profesionalai (pedagogai, vadovai, strategai), politikai (įvairių lygmenų). Bet susitarimo „tekstą“ (turinį) lemia **kontekstas**: nūdienos ir ateities iššūkiai mūsų visuomenei, strateginiai švietimo uždaviniai, siekiai. Todėl deklaruojama, jog priešmokyklinis ugdymas laiduoja mokymosi visą gyvenimą galimybes; sudaro sąlygas visiems vaikams gauti kokybiškas švietimo paslaugas; švietimo posistemė atvira pokyčiams, vykstantiems pasaulyje ir šalyje; švietimo organizacija – besimokanti organizacija. Tai esminės švietimo politikos strategijos dimensijos, nusakančios ES švietimo plėtotės uždavinius, tampančios esminės ir Lietuvos švietimo kaitai. Jų raiška akivaizdi Lietuvos švietimo plėtotės strateginėse nuostatose. Ar šios manifestacijos sudaro prielaidas priešmokyklinio ugdymo valdymo sistemos funkcijų raiškai?

Švietimo ir mokslo ministerijos norminiuose aktuose reglamentuojami ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo tikslai, programos, priemonės, pedagogų kvalifikacija, organizavimo tvarka ir modeliai (pvz., Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas, 2005; Priešmokyklinio ugdymo organizavimo modelių aprašas, 2003; Priešmokyklinio ugdymo organizavimo tvarkos aprašas, 2005). Teiginių apie ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtotę galima rasti daugelyje strateginių dokumentų: Valstybinėje ilgalaikėje raidos strategijoje (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas, 2002), Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose (2003), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004–2008 metų programos priemonių įgyvendinimo plane (2005). Valsybės politika apsiriboja edukacine priešmokyklinio ugdymo sistemos funkcija. Nepakankamai skiriama dėmesio socialinei funkcijai, kuri yra svarbi, pripažįstama, kad pedagogiškai apleistiems vaikams reikalingas visuomeninis priešmokyklinis ugdymas, garantuosiantis sėkmingą vėlesnį jų mokymąsi. Iki šiol nėra aišku, koku konceptualiu pagrindu remiasi šie švietimo politikos teiginiai. Yra didelis atotrūkis tarp valstybės politikos nuostatų priešmokyklinio ugdymo srityje bei jų įgyvendinimo savivaldybių lygmeniu. Trūksta išsamios priešmokyklinio ugdymo būklės ir funkcijų analizės, tolesnės priešmokyklinio ugdymo plėtos mokslinio pagrindimo.

preparatory preschool education lasting one child's year, which defines the content of quality (“text”), agreed upon by users of services (children, parents, society), professionals (teachers, managers, strategists), politicians (of various levels). However, the “text” (content) of the agreement is determined by the **context**: nowadays and future challenges for our society, strategic tasks of education and endeavours. Therefore, it is declared that: preparatory preschool education guarantees lifelong learning opportunities; creates conditions for all children to get qualitative services of education; the subsystem of education is open to changes in the world and in the country; the educational organisation is a learning organisation. These are essential dimensions of the strategy of educational policy, which outline the tasks of education development in the EU and turn into essential ones for the change of education in Lithuania too. Their expression is evident in the strategic provisions of the development of education of Lithuania. Do these manifestations create preconditions for the expression of the functions of preparatory preschool management system?

Normative acts of the Ministry of Education and Science regulate the aims, curricula, teaching aids, teachers' qualification, order and models of organisation of preschool and preparatory preschool education (e.g. The record of criteria of preparatory preschool curricula, 2005; The record of the models of organising preparatory preschool education, 2003; The record of the order of organising preparatory preschool education, 2005). We can find statements about the development of preschool education and preparatory preschool education in many strategic documents: National long-term development strategy (decision of the Seimas of the Republic of Lithuania, 2002), National provisions of the strategy of education for 2003–2012 (2003), Plan of implementation of measures for years 2004–2008 of the Government of the Republic of Lithuania (2005). State policy is restricted to the educational function of the system of preparatory preschool education. Insufficient attention is being paid to social function, which is important; it is only considered that it is acknowledged that educationally neglected children need public preparatory preschool education for their further successful learning. So far it is not clear what conceptual basis forms the foundation of these statements of educational policy. There is a big gap between the state's policy provisions in the area of preparatory preschool education and their implementation in the level of municipalities. There is a shortage of indepth analysis of the status and functions of preparatory preschool education and of scientific substantiation for further development of preparatory preschool education.

Priešmokyklinio ugdymo sistemos valdymo konceptualizavimas Lietuvos švietimo sistemą reglamentuojančiuose dokumentuose

Į švietimo dokumentų analizės metodologiją gali būti žvelgiama kaip į konceptą, kuris atskleidžia informaciją apie švietimo politikos problemas, jos veiksmingumą, laukiamus politikos rezultatus. Politikos problema – tai neįgyvendinta vertybė arba galimybė pagerėti, kuri, kad ir kaip apibrėžtume, gali būti įgyvendinta viešais veiksmais (Bower, 2002).

Priešmokyklinio ugdymo sistemos valdymo funkcijų teorinis pagrindas. Priešmokyklinio ugdymo sistemos funkcijos yra trijų tipų. Pirmoji, **išskirtinė funkcija**, suteikta srityse, kuriose švietimo posistemė turi išskirtinę (vaikų ugdymo organizavimo) teisę nustatyti priešmokyklinio amžiaus vaikų teises ir pareigas; taigi posistemė čia veikia tik švietimo sistemos įgaliota. Tokios sritys yra jau minėtoji bendroji vaikų ugdymo politika, socialinių ir edukacinių išteklių reguliavimas, vidaus ugdymo aplinkos kūrimas ir funkcionavimas.

Antra, **mišri, arba bendroji funkcija**, galioja srityse, kuriose švietimo posistemės institucijos gali priimti teisinius sprendimus tokiu lygiu, kokiu tos srities neregamentuoja švietimo sistemos institucijoms suteikta funkcija. Savo ruožtu švietimo posistemės institucijų sprendimai čia turi atitikti subsidarumo ir proporcingumo kriterijus. Tokios sritys – dauguma tradiciškai reglamentuojamų socialinės ir edukacinės veiklos sričių. Subsidarumas – tai principas, kuriuo remdamasi sistema nesiima veiksmų (išskyrus sritis, kuriose ji turi išskirtinę teisę veikti), jei sprendimas nacionaliniu, regioniniu ar vietiniu lygiu bus veiksmingesnis. Ribojantys sistemos teisinės galios yra proporcingumo ir būtinumo principai, t. y. institucijų veiksmai neturi viršyti mastų, būtinų sistemos ar posistemės steigimo sutarties tikslams pasiekti. Subsidarumas – esminis ES valdymo principas, kuriuo remiantis sprendimai priimami kuo arčiau jų įgyvendinimo vietos, tai yra žemiausių kompetentingų valdymo lygmenų. Vadovaujantis šiuo principu perskirstomos valdymo lygmenų funkcijos. Šiuo metu kiekviena švietimo posistemė skirtingai sprendžia decentralizavimo problemas.

Trečia, **papildančioji funkcija**, švietimo sistemos institucijoms suteikta srityse, kuriose jos apsiriboja veiksmais, papildančiais arba paremiančiais Valstybės švietimo sistemos veiksmus. Kitaip tariant, šiose srityse teisinė iniciatyva ir galia didžiąja dalimi lieka Valstybės ministerijų rankose. Tokios

Conceptualisation of management of the system of preparatory preschool education in the documents regulating the system of education of Lithuania

The methodology of the analysis of the documents on education can be viewed upon as a concept which discloses information about the problems of the policy of education, its efficiency, and the expected results of policy. The problem of the policy is a nonimplemented value or the opportunity to improve, which, does not matter how we define, can be implemented by public actions (Bower, 2002).

Theoretical background of management functions of the system of preparatory preschool education. There are three types of functions of the system of preparatory preschool education. First, **exceptional function**, which is given in the areas in which the subsystem of education has an exceptional right (of organisation of children's education) to identify the norms of preparatory preschool age children's rights and duties; thus, here the subsystem functions only being authorised by the system of education. Such areas are: the already mentioned general policy of children's education, regulation of social educational resources, creation and functioning of internal educational environment.

Second, **mixed or general function**, is valid in the areas in which the institutions of the subsystem of education can make legal decisions in such level in which that area is not regulated by the function given to the institutions of the system of education. In turn the decisions of the institutions of the subsystem of education here must correspond to the criteria of subsidiarity and proportion. Such areas are the majority of traditionally regulated areas of social and educational activity. Subsidiarity is a principle according to which the system does not take any actions (except for the areas for which it has exceptional function) if the decision is more efficient in the national, regional or local level. The legal powers of the system are being limited by the principles of proportion and necessity, according to which the actions of these institutions must not exceed the extents which are necessary for the achievement of the goals of establishing the system or the subsystem. Subsidiarity is the essential management principal of the EU, forming the basis for making decisions as close to the place of their implementation as possible, that is the lowermost competent management levels. Based on this principle, the functions of management levels are redistributed. Currently every subsystem of education solves decentralisation problems in different ways.

Third, **the supplementing function**, is given to the institutions of the system of education in the areas in which they are limited to the actions that supplement or support the actions of state's system of

sritys – tai švietimo politika, kultūra, ekonominė ir socialinė sanglauda.

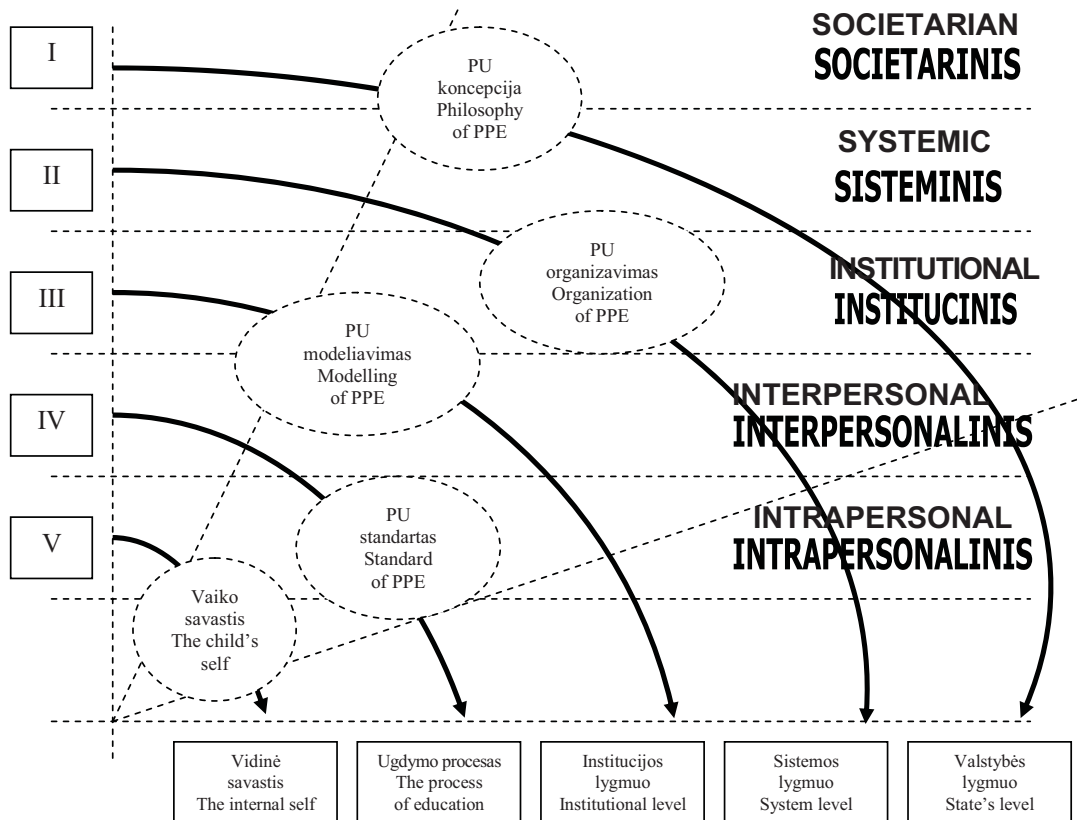
Apibrėžtų funkcijų laikymosi kontrolė vykdoma, pirma, politiniu būdu, t. y. tiek pačios švietimo institucijos siekia neviršyti joms suteiktos kompetencijos, tiek Švietimo ir mokslo ministerija kontroliuoja tas ribas; antra, teisminės kontrolės būdu – ją atlieka Teismas, stebintis ir užtikrinantis Vyriausybės bei Švietimo ir mokslo ministerijos steigimo sutarčių, įstatymų reikalavimų vykdymą ir sprendžiantis visų švietimo subjektų juridinius ginčus.

Visuomenės branda, socialinės, ekonominės, kultūrinės sąlygos kuria aplinką, formuojančią priešmokyklinio vaikų ugdymo realizavimo strateginius kelius, formas ir plėtros prioritetus (žr. 1 pav.).

education. In other words, the major part of legal initiative and power in these areas remains in the hands of state's ministries. Such areas are policy of education, culture, economical and social cohesion.

The control of the defined functions is carried out, first, in the political way, i.e. both the very educational institutions endeavour not to exceed the competence given to them, and the Ministry of Education controls these limits; second, via legal control that is carried out by the court which observes and ensures the implementation of establishment agreements made by the Government and the Ministry of Education, of the requirements of laws, and solves legal disputes of all subjects of education.

The maturity of the society, social, economical and cultural conditions create the environment which forms strategic ways, forms and development priorities of implementing children's preparatory preschool education (Figure 1).

1 pav. Priešmokyklinio ugdymo kaip sistemos funkcijų modelis
 Figure 1. The model of the functions of preparatory preschool education as a system

Iš paveikslu matyti, kad makrolygio sąlygos formuoja universaliausias nuostatas dėl vaikų ugdymo formų, galimybių jas plėtoti ir realių vyriausybės bei nevyriausybinių organizacijų veiksmų šioje srityje. Šeimų gyvenimo sąlygos išryškina vaikų ugdymo formų įvairovės ir jų turinio poreikius mikrolygiu. Makrolygio nuostatų bei veiksmų atitikimas mikrolygiu susiformavusių vaikų ugdymo formų ir turinio

As it can be seen from the figure the conditions of the macro level form universal approaches regarding the forms of children's education, their development opportunities and actual actions of governmental and nongovernmental organisations in this area. Family living conditions highlight the needs of the diversity of the forms of children's education and their content on the micro level. The correspondence of macro level approaches and actions with

poreikius iš esmės reikštų idealų variantą (priešmokyklinio ugdymo sistema).

Organizuojant visuotinę priešmokyklinį ugdymą garantuojamos lygios starto galimybės visiems vaikams (ištraukiama į nenutrūkstamo žmogaus ugdymo(si) socialinius ir edukacinius projektus), ryškėja edukacinių modelių įvairovė, kuriama nauja, neformali aplinka, stiprinamas „natūralaus“ vaiko įvaizdis, atsisakoma „adaptuoto“ – funkcinio vaiko sampratos. Įsivyravusios naujos vaiko, kaip bręstančio ir nuolat besikeičiančio žmogaus, edukacinės idėjos jo pažinimo procesus daro sudėtingesnius. Atsiranda nauja priešmokyklinės vaikystės, kaip socialinio ir edukacinio fenomeno, pažinimo metodologija (integracinė-tarpdisciplininė). Vaikų priešmokyklinio ugdymo formų prioritetai pirmiausia atspindi visuomenėje susiformavusias nuostatas ir elgsenos stereotipus dėl paramos šeimai brandinant vaiką mokyklai.

Tyrimo rezultatai: priešmokyklinio ugdymo valdymo sistemos funkcijų kontekstualizavimas kaip Lietuvos švietimo politikos strateginio valdymo kontekstas

Siekiant priešmokyklinio ugdymo valdymo sistemos funkcijų raišką tirti socialiniu ir edukaciniu požiūriu, reikia įvertinti, kaip jos atitinka Lietuvos švietimo politikos strateginių kryptų tendencijas. Tyrimui buvo ieškoma modelio, kuris integruotų priešmokyklinio ugdymo valdymo sistemos funkcijų raiškos charakteristikas švietimo politikos strateginio valdymo kryptyse, atskleistų švietimo politikos įgyvendinimo kriterijus ir indikatorius. Pasirinktas modelis (žr. 1 pav.), kuris visus priešmokyklinio ugdymo sistemos ir Lietuvos švietimo darbą reglamentuojančius teisės dokumentus (N = 13) sieja į vieną sistemą. LR švietimo dokumentai buvo suskirstyti į tris pagrindines grupes pagal jų turinį:

- *societarinio* (valstybės) ir *sistemos lygmens* (žr. 1 lentelę) švietimo dokumentai – konceptualūs, kuriuose aptariamos bendros priešmokyklinio ugdymo konceptualizavimo dimensijos;
- *institucinio lygmens* (žr. 2 lentelę) – priešmokyklinio ugdymo organizavimo institucijų lygmens dimensijos;
- *proceso lygmens* (žr. 3 lentelę) – priešmokyklinio ugdymo proceso organizavimo dimensijos.

Grindžiami kriterijai (*societarinis, sisteminis, institucinis, interpersonalinis, intrapersonalinis*) yra universalūs, tinkantys daugelio šalių švietimo politikos įgyvendinimui tirti, o indikatoriai

the micro level with respect to the developed needs for the forms and content of children's education in principal would mean an ideal variant (the system of preparatory preschool education).

Organising universal preparatory preschool education equal opportunities to start learning for all children are ensured (involvement in a man's continuous socioeducational projects of (self)education), the diversity of educational models shows up, new, informal environment is being created, "natural" child's image is enforced, the concept of "adapted" – functional – child is refused of. The prevailing new educational ideas of a child as a maturing and constantly changing man make cognitive processes more complex. A new cognition methodology (integrationrelated – interdisciplinary) of preparatory preschool childhood as a social-educational phenomenon emerges. The priorities of the forms of children's preparatory preschool education in the first place reflect the attitude formed in the society and behavioural stereotypes in relation to support for the family maturing the child for school.

Study results: conceptualisation of the functions of the system of preparatory preschool education as the context of strategic management of the policy of education in Lithuania

To investigate the expression of the functions of the management system of preparatory preschool education in the socioeducational aspect it is necessary to evaluate how they correspond to the tendencies of strategic trends of the policy of education in Lithuania. The model was sought for the study to integrate the characteristics of expression of functions of the management system of preparatory preschool education in the trends of strategic management of educational policy and to disclose the criteria and indicators of implementing the educational policy. The model (Figure 1) that combines all legal documents (N = 13) regulating the work of preparatory preschool education system and education of Lithuania into one system was chosen. The documents on education of the Republic of Lithuania were brought under three main groups according to their content:

- Documents on education of *societarian* (state's) and *system's level* (Table 1) – conceptual documents in which general conceptualisation dimensions of preparatory preschool education are discussed;
- *of institutional level* (Table 2) – the dimensions of the organisation of preparatory preschool education on the level of institutions;
- *of process level* (Table 3) – the dimensions of the organisation of preparatory preschool education process.

Grounded criteria (*societarian, systemic, institutional, interpersonal, intrapersonal*) are universal, suitable for the investigation of implementation of educational policy in numerous countries, whilst

formuluojami tikslingai, atsižvelgiant į Lietuvos kontekstą ir siekiant įvertinti, kaip priešmokyklinio ugdymo valdymo prakseologija atliepia konceptualias švietimo politikos tendencijas (strategines kryptis). Susipažinus su atrinktų šaltinių formuluotėmis, buvo parinktos kokybinės kategorijos, kurios susijusios su priešmokyklinio ugdymo sistemos veiklos modeliu, jos nuostatų, teiginių ir veiksmų orientavimu. Kur buvo galima, kiekvienas reikšminis žodis buvo pateikiamas dviem poliariais variantais: vienu, išreiškiančiu orientavimąsi į bendras Europos švietimo dimensijas, ir kitu, išreiškiančiu orientavimąsi į nacionalinį švietimo sistemos lygmenį, esmines dimensijas bei ypatybes.

the indicators are formulated purposefully considering the context of Lithuania and seeking to evaluate to what degree the praxeology of management of preparatory preschool education is responsive to the conceptual tendencies of the policy of education (strategic trends). Having familiarized with the wording of the chosen sources, the qualitative categories, which are related to the model of the activity of preparatory preschool education system, to orientation of its approaches, statements and actions, were chosen. Where possible every meaningful word was presented in two polar variants: one of them expressing orientation towards general European educational dimensions, and the other, expressing orientation towards a national level of the system of education, essential dimensions and peculiarities.

1 lentelė. Priešmokyklinio ugdymo valdymo societarinis (valstybinis) / sisteminis kontekstai
Table 1. Societarian (state's)/systemic contexts of management of preparatory preschool education

Nr. No.	Švietimo politikos strategijos lygmuo Level of the strategy of educational policy	Teisės aktai Legal acts	Kategorijos Categories	Skaitiniai Figures	Subkategorijos Subcategories	Skaitiniai Figures	Tekstai Texts	
1	Societarinis (valstybinis) / sisteminis kontekstas Societarian (state's) / systemic context	Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos LR Seimo 2003 m. liepos 4 d. nutarimas Nr. IX-1700 Provisions of state's strategy of education for years 2003–2012, Decision No. IX-1700 of the Seimas of the Republic of Lithuania, dated July 4 th , 2003.	Strateginis planavimas Strategic planning	60	Priešmokyklinio ugdymo strategija Preparatory preschool education strategy	26	„Švietimo politika apima švietimo sistemos posistemų plėtros strateginį planavimą“. “the policy of education embraces strategic planning of the development of subsystems of the educational system”.	
		Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas 2003 m. birželio 17 d. Nr. IX-1630 Law on changing the law on education of the Republic of Lithuania No. IX-1630, dated June 17 th , 2003.			20	Decentralizacija kaip orientavimasis į imanentiškumą (specifika) Decentralisation as orientation towards immanence (specificity)		„Decentralizacija leidžia atsižvelgti į posistemės imanentiškumą (specifika) ir prisitaikyti prie jos“. “decentralisation enables to consider the immanence (specificity) of the subsystem and to adjust to it”.
		Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo 2007–2012 metų plėtros programa LR Vyriausybės nutarimas 2007 m. rugsėjo 19 d. Nr. 1057. Development programme of preschool education and preparatory preschool education for years 2007–2012, Decision of the Government of the Republic of Lithuania No. 1057 dated September 19 th , 2007.			8	Decentralizacija kaip įgalinimo, misijos įgyvendinimo galimybė Decentralisation as the opportunity to implement empowerment, mission		„Būtina suteikti daugiau galių švietimo institucijoms, derinti švietimo tikslus, uždavinius prie nacionalinės politikos nuostatų“. “it is necessary to provide more powers to educational institutions, harmonise educational aims, tasks with the national policy provisions”.
					6	Decentralizacija kaip efektyvesnis išteklių panaudojimas Decentralisation as a more effective utilisation of resources		„Sėkmingesnis, efektyvesnis švietimo sistemos išteklių panaudojimas“. “a more successful and effective utilisation of educational resources”.
		Priešmokyklinio ugdymo koncepcija LR švietimo ir mokslo ministro 2000 m. lapkričio 9 d. įsakymas Nr. 1374. The conception of preparatory preschool education, Order of the minister of science and education of the Republic of Lithuania No. 1374, dated November 9 th , 2000.	Priešmokyklinio ugdymo tikslų įgyvendinimo sistema The system of implementing the aims of preparatory preschool education		38	Tikslų realumas The reality of aims	15	„Priešmokykliniame ugdyme labai svarbūs tikslai, kurie turi būti realūs, iškelti ir siekiami“. “in preparatory preschool education aims, which have to be realistic, raised and sought, are of great importance”.
					12	Tikslų ryšys su raida, jų iškėlimas The relation of the aims to development, raising of aims		„Priešmokyklinio ugdymo reiškinys apima raidos tikslus bei veiksmus, siekiant tų tikslų“. “the phenomenon of preparatory preschool education embraces developmental aims and actions to achieve those aims”.
					11	Tikslų įgyvendinimas ir vertinimas Implementation and assessment of aims		„Priešmokyklinis ugdymas suprantamas kaip siektinas tikslas, kuris yra įgyvendinamas tam tikrais etapais“. “preparatory preschool education is understood as the aim to be sought which is implemented in certain stages”.
		Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija LR Seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. IX-1569 The conception of the state's policy of the child's wellbeing, Decision of the Seimas of the Republic of Lithuania No. IX-1569, dated May 20 th , 2003	Vertybės kaip priešmokyklinio ugdymo aspektas Values as an aspect of preparatory preschool education		11	Vertybių įgyvendinimas švietimo politikoje Implementation of values in the policy of education	5	„Politika formuojama vadovaujantis vaikystės vertybėmis“. “the policy is formed on the basis of childhood's values”.
					6	Vertybinės nuostatos priešmokyklinio ugdymo tiksluose Value approaches in the aims of preparatory preschool education		„Tikslų, pagrįstų vaikystės vertybinėmis nuostatomis, formulavimas“. “wording of aims grounded on childhood's value approaches”.

Kokybinis tyrimas leidžia atskleisti priešmokyklinio ugdymo valdymo dinamiką *societariiniu* (valstybės) / *sisteminiu* lygmeniu (žr. 1 lentelę). Atlikus teisės dokumentų kokybinę kontentinę analizę, išskirtos 3 kokybinės kategorijos, kurios dar buvo suskirstytos į 9 subkategorijas. Tyrimo rezultatus lyginant su pagrindiniais siekiais galima nustatyti, į kurį siekį švietimo politikai reikėtų kreipti daugiausia dėmesio, kad iki 2012 m. situacija pasikeistų ir būtų pasiektas numatytas priešmokyklinio ugdymo plėtros rezultatas. Strateginėse nuostatose (2003) viena iš priešmokyklinio ugdymo valdymo sistemos plėtros efektyvumo ir darnos užtikrinimo priemonių akcentuoja, jog išplečiamas priešmokyklinio ugdymo institucijų savarankiškumas („švietimo politika apima posistemų plėtros planavimą“ (26), „atsižvelgiama į posistemės imanentiškumą (specifiką)“ (20), „suteikiama daugiau galių švietimo institucijoms derinti savo veiksmus su švietimo politikos nuostatomis“ (8)) ir įtvirtinamas realus finansinis savarankiškumas, o kokybinio tyrimo rezultatas rodo priešingą tendenciją: priešmokyklinio ugdymo institucijų savarankiškumas egzistuoja tik teoriškai, praktiškai centrinė valdžia turi galimybę paveikti galutinius sprendimus.

Strateginėse nuostatose (2003) teigiama, kad, kuriant veiksmingą ir darnią švietimo sistemą, reformuojamas švietimo finansavimas, kurio pasekmė – padidintas ugdytinių mobilumas, renkantis įvairių švietimo institucijų tipus, nes laikomasi principo – priešmokyklinio ugdymo institucija privalo būti atvira ir prieinama visiems joje ugdytis pageidaujantiems vaikams. Tačiau kokybinio tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad situacija probleminė, nes priešmokyklinio ugdymo „grupės krepšelis“ (fiksuotas finansavimas kiekvienam ugdytiniui) formuoja neteisingą valstybinių švietimo institucijų įvaizdį – finansavimo formų įvairovė nesudaro realios galimybės ugdytinių tėvams pasirinkti norimą švietimo instituciją.

Siekiant plėtoti socialiai teisingą švietimo sistemą, Strateginėse nuostatose (2003) numatoma laiduoti lygias mokymosi starto galimybes („priešmokyklinis ugdymas suprantamas kaip siektinas tikslas, kuris yra įgyvendinamas tam tikrais etapais“ (11), sukurti ir išplėtoti visuotinio priešmokyklinio ugdymo sistemą, ikimokyklinį ugdymą visų pirma atverti socialinę atskirtį patiriantiems ir socialinės rizikos

The content analysis enables to disclose the dynamics of management of preparatory preschool education in the *societarian* (state's/systemic level (Table 1). Having carried out the content analysis of legal documents, 3 qualitative categories which were further subdivided into 9 subcategories, were distinguished. Comparing the research results with key endeavours it can be identified, which endeavour should receive most attention from the policy of education so that till year 2012 the situation changes and the projected result of the development of preparatory preschool education is reached. One of the measures to ensure effectiveness and accordance of the development of management system of preparatory preschool education in the Strategic provisions (2003) emphasizes that the autonomy of preparatory preschool educational institutions is expanded (e.g. “the policy of education embraces planning of the development of subsystems” (26), “immanence (specificity) of the subsystem is considered” (20), “more powers are given to educational institutions to harmonise their actions with the provisions of the policy of education” (8)) and actual financial autonomy is consolidated, whilst the result of the content analysis demonstrates the opposite tendency: the autonomy of preparatory preschool educational institutions exists only on the theoretical level, practically central management has a possibility to influence final decisions.

Strategic provisions (2003) state that creating an efficient and accordant system of education the funding of education is being reformed, resulting in increased learners' mobility choosing the types of various educational institutions due to the principle that the preparatory preschool educational institution must be open and available to all children who wish to be educated in it, which has to be followed. However, the results of the content analysis enable us to state that the situation is problematic because “group bag” of preparatory preschool education, (stable funding for every child learner) forms incorrect image of state's preparatory preschool educational institution – the diversity of funding forms does not create an actual opportunity for the learners' parents to choose a desired educational institution.

In order to develop socially correct educational system, Strategic provisions (2003) project to ensure equal opportunities at the beginning of learning (e.g. “preparatory preschool education is understood as a goal to be achieved which is implemented in certain stages”) (11), to create and develop the system of universal preparatory preschool education, to make preschool education available first of all for children who are socially excluded and come from social risk families, however, the results of the study enable to state that socially neglected children most often come to school unprepared, therefore,

šeimų vaikams, tačiau tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad socialiai apleistų šeimų vaikai dažniausiai į mokyklą ateina nepasirengę. Todėl jiems sunku pasivyti savo bendraamžius, o tai leidžia manyti, jog visuotinio priešmokyklinio ugdymo sistema, turinti padėti spręsti tokias problemas, neveikia.

Strateginėse nuostatose (2003) nustatyta, kad švietimo politika turi remtis visos visuomenės vertybėmis („ugdymo politika formuojama vadovaujantis vaikystės vertybėmis“, 5), kad priešmokyklinio ugdymo ir vaiko gerovės valstybės koncepcijos akcentuoja vaikystės vertybių fundamentalumą ir realumą („tikslai, pagrįsti vaikystės vertybinėmis nuostatomis“, 6). Tai išskirtinis postmodernios visuomenės bruožas – bandymas suvokti sudėtingos socialinės, psichinės bei kultūrinės sąveikos su aplinka turinį, formas ir jas rekonstruoti bendroje visuomenės kultūros socialinių vertybių sampratoje. Tačiau kokybinio tyrimo rezultatai leidžia teigti, jog šiandien pastebimas menkas domėjimasis vaikų bendruomene kaip tam tikros rūšies socialine organizacija, nesigilinama, kaip ir kokį socialinį patyrimą vaikai įgyja, kaip joje adaptuojasi. Tokiu būdu eliminuojamos vaiko socialinio dalyvavimo galimybės, neanalizuojama vaiko sąveika su kultūra ir kultūros sąveika su vaiku. Vaikas tampa simboliniu, ribotų socialinių, kultūrinių galimybių asmeniu, nepajėgiu sąveikauti su kultūra plačiąja prasme.

Valstybė užtikrina, kad priešmokyklinio ugdymo įgijimas būtų griežtai kontroliuojamas. Bet tyrimo rezultatai leidžia diagnozuoti tendenciją, jog Lietuvoje neužtikrinamos lygios starto galimybės. Ši tendencija nėra ryški, tačiau neatitiktis pastebimas.

Apibendrinant kokybinės analizės rezultatus societarinio (valstybinio) / sisteminiu lygmeniu, galima projektuoti švietimo subjektų veiksmus, mažinančius prieštaravimą tarp švietimo politikos ir priešmokyklinio ugdymo funkcijų raiškos praktikoje: veiksmi, susiję su tinklų kūrimu, apimantys partnerystės ryšių bei tinklų kūrimą (švietimo organizacijos įvaizdžio formavimas, panaudojant aktyvius ryšius su bendruomene ir visuomene); veiksmi, susiję su inovatyvumu, apimantys švietimo praktikų pastangas inicijuoti kaitą skirtingais lygmenimis (gerosios patirties sklaida); veiksmi, susiję su sisteminių pokyčių siekimu, apimantys priešmokyklinio ugdymo institucijų autonomiškumo siekį, suprantant tai kaip galimybę aktyviai teikti praktinius pasiūlymus valdančioms institucijoms bei įgyven-

they find it difficult to catch up with their peers and this enables us to think that the system of universal preparatory preschool education, which must help to solve such problems, does not function.

Strategic provisions (2003) stipulate that the policy of education must be based on public values (e.g. “the policy of education is being formed on the basis of childhood’s values” (5)), that state’s conceptions on preparatory preschool education and the child’s wellbeing emphasize the fundamentality and the reality of childhood’s values (e.g. “aims grounded on childhood’s value approaches” (6)). This is an exceptional feature of the postmodern society – the attempt to perceive the content and the forms of the complicated social, mental and cultural interaction with the environment, reconstruct them in the general conception of social values of society’s culture. However, the results of the content analysis enable us to state that today there is little interest in the children’s community as a certain type of social organisation, there is no in-depth interest in how and what social experience children acquire, how and based on what roles children adapt in the society. This way the child’s social participation opportunities are eliminated, the child’s interaction with culture and the interaction of the culture with the child are not analysed. The child becomes a symbolic person with limited social, cultural opportunities, who is not able to interact with culture in the broad sense.

The state ensures that acquisition of preparatory preschool education is strictly monitored. However, the results of the study enable to diagnose the tendency that *equal opportunities at the beginning of learning are not ensured* in Lithuania. This tendency is not distinct, however, the noncorrespondence was recorded.

To sum up the results of the content analysis in the societarian (state’s)/ systemic level, the actions of the subjects of education, which decrease the contradiction between the policy of education and the expression of functions of preparatory preschool education in practice can be designed. These are actions that are related to the *creation of networks*, which embrace the creation of partnership relations and networks on various levels (formation of the image of the educational organisation, using active relations with the community and society); actions, related to innovativeness, embracing the efforts of practitioners of education to initiate the change on different levels (dispersion of the good practices); actions, related to seeking systemic changes, embracing the endeavour of autonomous preparatory preschool educational institutions, understanding this as a opportunity to provide practical proposals to managing institutions actively and implement changes, seeking to ensure the quality of education in the regions.

dinti pokyčius, siekiant užtikrinti švietimo kokybę regionuose.

Tokiu būdu išskirti reikšminiai kategorijų turinio elementai atskleidžia strateginių dokumentų tobulinimo kryptis: cikliškas švietimo problemų sprendimas; decentralizacija kaip galimybė pasiekti geresnių rezultatų; pusiausvyra tarp centralizacijos ir decentralizacijos; interesų grupių įtraukimas į švietimo politiką; lygiateisis priešmokyklinio ugdymo sistemos valdymo lygmenų bendradarbiavimas ir racionalus finansinių išteklių paskirstymas.

Lietuva aktyviai dalyvauja UNESCO veikloje, orientuodamasi į kokybiškai naujo priešmokyklinio ugdymo, priderinto prie atviros visuomenės poreikių, užtikrinimą. Programiniai dokumentai yra svarbus orientyras kuriant Lietuvos švietimo strategiją ir politiką. Atsižvelgiant į tai, kad švietimo politikos tikslai orientuoti į įvairių švietimo sistemos posistemų poreikius, formuojant priešmokyklinio ugdymo valdymo institucinį lygmenį (žr. 2 lentelę) svarbu numatyti jų transformavimo ir lokalizavimo galimybes. Pateikiamos 3 kategorijos, suskirstytos į 5 subkategorijas.

Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje (2002) teigiama, kad kuriant efektyvią ir darnią, visiems prieinamą ir tęstinę švietimo sistemą, sudarant sąlygas mokytis visą gyvenimą („*ugdymo organizavimas vyksta tam tikrame kontekste...*“, 16), siekiama užtikrinti visuotinį ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą. *Tačiau šiuo metu ikimokyklinis ugdymas yra ypač nuvertinamas, nustumtas į neformaliojo švietimo pakopą, vis labiau tampa panašus į vaikų ugdymą namų aplinkoje, o ne institucijoje, todėl ir pats pavadinimas šį ugdymą apibūdina nurodydamas ryšį su vaikų ugdančia įstaiga – mokykla, ir šioje jo sampratoje nebelieka ryšių su vaikyste, ypač ankstyvąja, todėl nuvertinamas ir šis periodas* (Juodaitytė, 2003). Neįvertinama šio periodo sociokultūrinė esmė.

This way the distinguished key elements of the content of categories disclose the trends for the improvement of strategic documents. These include cyclic solution of educational problems; decentralisation as the opportunity to achieve better results; balance between centralisation and decentralisation; involvement of interest groups into the policy of education; equal cooperation of management levels of preparatory preschool education system and rational distribution of financial resources.

Let us analyse what functions contextualize on the level of preparatory preschool education as an institution.

Lithuania actively participates in the activities of UNESCO, orientating towards ensuring the qualitatively new preparatory preschool education, adjusted to the needs of the open society. Programme documents are an important guide creating the strategy and the policy of education of Lithuania. Considering that the aims of the policy of education are orientated to the needs of various subsystems of the system of education, forming the institutional level of management of preparatory preschool education (Table 2), it is important to project the opportunities of their transformation and localisation. Three categories, subdivided into 5 subcategories, are presented.

The state's longterm strategy of development (2002) states that creating effective and accordant continuous system of education that is available to everyone, creating conditions to learn all life long (e.g. "*organisation of education takes place in a particular context...*" (16)), it is endeavoured to ensure universal preschool education and preparatory preschool education. *However, in the current situation of the policy of education preschool education is particularly devalued, dislodged to the level of informal education, increasingly becomes similar to children's education in home environment and not in the institution; therefore, the very title characterises this education indicating the relation with the main institution educating the child – the school – and in this conception the relations with childhood, with early childhood in particular, are no longer found, therefore, this period is devaluated as well* (Juodaitytė, 2003). The sociocultural essence of this period is devaluated.

2 lentelė. Priešmokyklinio ugdymo valdymo institucinis kontekstas

Table 2. The institutional context of management of preparatory preschool education

Nr. No.	Švietimo politikos strategijos lygmuo Level of the strategy of educational policy	Teisės aktai Legal acts	Kategorijos Categories	Skaitčius Figures	Subkategorijos Subcategories	Skaitčius Figures	Tekstai Texts
2	Institucinis kontekstas Institutional context	Priešmokyklinio ugdymo organizavimo tvarkos aprašas LR švietimo ir mokslo ministro 2005 m. birželio 22 d. įsakymas Nr. ISAK-1180 The record of the order of the organisation of preparatory preschool education, Order of the minister of education and science No. ISAK-1180, dated June 22 nd , 2005.	Priešmokyklinio ugdymo specifika Specificity of preparatory preschool education	16	Priešmokyklinio ugdymo kontekstualumas Contextuality of preparatory preschool education	16	„Priešmokyklinio ugdymo organizavimas vyksta tam tikrame kontekste, atsižvelgiant į daugumą veiksnių“. “ <i>Organisation of preparatory preschool education takes place in a certain context, considering the majority of factors</i> ”.
		Priešmokyklinio ugdymo organizavimo modelių aprašas LR švietimo ir mokslo ministro 2003 m. spalio 29 d. įsakymas Nr. ISAK-1478. The record of the models of organisation of preparatory preschool education, Order of the minister of education and science No. ISAK-1478, dated October 29 th , 2003.	Ugdymosi aplinkos kūrimas Creation of the environment for selfdevelopment	9	Nuolatinis ugdymas Continuous education	4	„Formuojama erdvė, kuri reikalauja nuolatinio tobulėjimo, naujų kompetencijų įgijimo ar turimų panaudojimo“. “ <i>The space is being formed, which requires continuous improvement, acquisition of new competencies or utilisation of existing ones</i> ”.
		Rekomendacijos savivaldybėms dėl centralizuoto vaikų priėmimo į švietimo įstaigų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes LR švietimo ir mokslo ministro 2003 m. birželio 25 d. įsakymas Nr. ISAK-918. Recommendations for the municipalities regarding centralised admission to preparatory preschool and preschool educational groups of educational institutions, Order of the minister of education and science No. ISAK-918, dated June 25 th , 2003.	Informavimas Informing	5	Inovacijų įgyvendinimas Implementation of innovations	5	„Būtina kurti atviras švietimo aplinkas, diegti inovacijas, naudoti įvairias technologijas ugdymo procese“. “ <i>It is necessary to create open educational environments, implement innovations, use various technologies in the educational process</i> ”.
					Informacijos įsisavinimo greitumas Rapidly of mastering information	3	„Naujos informacijos greitas įsisavinimas“. “ <i>Fast mastering of new innovation</i> ”.
		Švietimo pagalbos nelankančiam ugdymo įstaigos 5–6 metų vaikui teikimo tvarka LR švietimo ir mokslo ministro 2003 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. ISAK-1809 Order of providing educational assistance for the 56 year old child who is not attending an educational institution, Order of the minister of education and science No. ISAK-1809, dated December 16 th , 2003.	Informacijos panaudojimo adekvatumas Adequacy of using information	2	7	Tėvų informavimas Informing of parents	7
Informacijos panaudojimo adekvatumas Adequacy of using information	2					„Naujos informacijos tinkamas panaudojimas“. “ <i>Suitable usage of new information</i> ”.	

Priešmokyklinio ugdymo institucija, veikianti mokymosi visą gyvenimą plėtojimo srityje, stokoja tarpinstitucinio koordinavimo. Dėl to sumažėja (arba jo visai nėra) kai kurių švietimo institucijų (priešmokyklinio ugdymo institucija ir mokykla), ugdymo pakopų (priešmokyklinis ir pradinis ugdymas) veiksmingumas, išlieka institucinio uždaro apriaukos, apsunkinančios veiklos planavimą, pastarosios stebėseną, įvairių posisteminių bendradarbiavimą. Priešmokyklinis ugdymas tolsta nuo ikimokyklinio ugdymo, vaikų kompetencijų ugdymasis ima labiau sąveikauti su pradiniu ugdymu. Tokio veiksmo padarinių ir poveikių raiška pagrindžia priešmokyklinio ugdymo sistemos išskirtinumą („diegiamos inovacijos, įvairios technologijos ugdymo procese“, 5), kai-

Preparatory preschool educational institution, operating in the area of developing lifelong learning, lacks *interinstitutional coordination*. Due to that the efficiency of certain educational institutions (preparatory preschool education and school) and educational levels (preparatory preschool education and primary education) decreases (or it does not exist at all), the manifestations of institutional closure, which aggravate activity planning, its observation, cooperation of various subsystems (e.g. “*the need of continuous improvement*” (4)) remain. Preparatory preschool education recedes from preschool education, self-development of children’s competencies begins to interact more with primary education. The expression of the outcomes and impacts of such action grounds the *exceptionality* of the system of

tos procesų *netiesiškumo* savybę. Priešmokyklinis ugdymas vis labiau suartėja su formaliaja švietimo sistema, įsitraukia į bendruosius pokyčius, vykstančius suaugusiųjų švietime. Priešmokyklinio ugdymo grandis tampa sąveikaujančia su dviem sistemomis (neformalia suaugusiųjų mokymo sistema ir formalia pradinio ugdymo sistema).

Organizuojant institucinį švietimą akcentuojamas pridėtinės vertės nustatymas. Pridėtinė vertė suvokiama kaip pažanga, padaroma per mokslo metus. Pastebėta, kad vidutinė didžiųjų miestų, rajonų centrų ir kaimo vietovių sukuriama pridėtinė vertė yra gana panaši. *Tačiau priešmokyklinio ugdymo sistemoje pridėtinės vertės (efektyvumo) nustatymo problema nėra išspręsta. Taip yra dėl to, kad priešmokyklinio amžiaus vaikai priskiriami materialiam, o ne idealiajam pasauliui.*

Priešmokyklinio ugdymo organizavimo modelių aprašas (2003) teigia, kad tinkamai organizuoti ugdymo procesą ir įgyvendinti Priešmokyklinio ugdymo standartuose (2003) ugdymo turiniui keliamus reikalavimus svarbu rasti išteklių tinkamai aplinkai sukurti. *Kokybinė duomenų analizė vertinant institucinį lygmenį leidžia teigti, kad priešmokyklinio ugdymo erdvė nuolat keičiama, pritaikoma vaikų poreikiams, kitaip tariant, yra funkcionali. Ugdytojai dirba heterogeninėse grupėse, individualizuoja ugdymą.* Gera ugdymosi aplinka teigiamai paveikia ugdytinių pasiekimus, kai ugdytojai geba kompetentingai pasinaudoti jos teikiamomis galimybėmis. Taigi gali būti, kad efektyvaus geros ugdymosi aplinkos panaudojimo sąlyga yra aukšta pedagogų kompetencija.

Perspektyvia ugdymo kokybės gerinimo priemone gali tapti ugdytinių skaičiaus grupėje mažinimas. Ugdymasis mažesnėje grupėje teigiamai veikia ugdytinių, kurių socialinis ir ekonominis statusas yra žemas, pasiekimus. *Tačiau kokybinio tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad pastaruoju metu priešmokyklinio ugdymo grupės yra tankinamos, o tai mažina ugdymo kokybės rodiklius. Nėra išspręsta kontaktinių ir nekontaktinių valandų problema priešmokyklinio ugdymo pedagogo veikloje.*

preparatory preschool education (e.g. *“innovations, various technologies are being implemented in the process of education”* (5)), and the feature of nonlinearity in the processes of change. Preparatory preschool education increasingly allies with the formal system of education, starting to take part in general changes that take place in the adults' education. The stage of preparatory preschool education starts to interact with two systems (informal adults' teaching system and formal primary education system).

Organising institutional education the identification of the added value is emphasized. Added value is perceived as a progress made through the school year. It was noticed that the average added value created by major cities, regional centres and villages is quite similar. *However, the problem of identifying the added value (effectiveness) in the system of preparatory preschool education is not solved. This is so because preparatory preschool age children are attributed to the material and not to the ideal world.*

The record of the models of organisation of preparatory preschool education (2003) states that in order to organise the process of education suitably and implement the requirements raised for the content of education listed in The Standards of preparatory preschool education (2003) it is important to find resources for the creation of suitable environment. *Qualitative data analysis evaluating institutional level enables us to state that the space of preparatory preschool education is being permanently changed, adjusted to children's needs, in other words, it is functional. The educators work in heterogenic groups, individualize education.* Good selfeducational environment positively influences learners' attainments when the learners are able to use its offered opportunities competitively. Thus, it may be that the condition of effective usage of the educational environment is high teachers' competence.

Decreasing of the number of learners in the groups can turn into a promising measure of improving the educational quality. Selfeducation in a smaller group positively influences the attainments of the learners whose social, economical status is low. *However, the results of the content analysis enable to state that currently preparatory preschool education groups are being thickened, and this decreases the indicators of educational quality. The problem of contact and noncontact hours in the preparatory preschool educator's activity is not solved yet.*

3 lentelė. Priešmokyklinio ugdymo funkcijų kontekstualizavimosi interpersonalinis / intrapersonalinis kontekstas
Table 3. Interpersonal / intrapersonal context of contextualisation of the functions of preparatory preschool education

Nr. No	Švietimo politikos strategijos lygmuo Level of the strategy of educational policy	Teisės aktai Legal acts	Kategorijos Categories	Skaitčiai Figures	Subkategorijos Subcategories	Skaitčiai Figures	Tekstai Texts
3	Proceso (interpersonalinis, intrapersonalinis) kontekstas The context of the process (interpersonal, intrapersonal)	Priešmokyklinio ugdymo standartas LR švietimo ir mokslo ministro 2003 m. liepos 9 d. įsakymas Nr. ISAK-1015 Standard of preparatory preschool education, Order of the minister of education and science No. ISAK-1015, dated July 9 th , 2003.	Ugdymo proceso kokybė Quality of educational process	28	Brandinimas mokyklai, nuolatinis mokymasis ir patirties formavimas Maturing for school, continuous learning and formation of experience	20	„Svarbi aplinka, reikalaujanti nuolatinio tobulėjimo, kompetencijų įgijimo ar turimų panaudojimo“. “The environment is important as it requires continuous improvement, acquisition of competencies and usage of existing competencies”.
					Savaiminio ugdymo užtikrinimas Ensurance of spontaneous education	8	„Kurti besimokančias organizacijas, užtikrinančias savaiminį ugdymąsi.“ “To create learning organisations, ensuring spontaneous selfeducation”.
		Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa LR švietimo ir mokslo ministro 2002 m. birželio 24 d. įsakymas Nr. 1147 General curricula of preparatory preschool (self)education, Order of the minister of education and science No. ISAK-1147, dated June 24 th , 2002.	Kompetencijos vystymasis ir plėtojimas Development and amplification of competence	23	Turimų kompetencijų plėtojimas Development of existing competencies	16	„Svarbu plėtoti turimas kompetencijas, įgyti naujų (integralių, transformuojamų bei specialių)“. “It is important to develop existing competencies and to acquire new (integral, transformable and special)”
		Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas. Metodinės rekomendacijos Aprobuota 2003 m. gruodžio 11 d. Ikimokyklinio ir pradinio ugdymo ekspertų komisijos posėdyje (protokolas Nr. 7) Implementation of the content of preparatory preschool education. Methodical recommendations. Approved on December 11 th , 2003 at the meeting of preparatory preschool and primary education experts' committee (minutes No.7).			Nuolatinis mokymasis visą gyvenimą Continuous lifelong learning	7	„Nuostatos mokytis visą gyvenimą įgyjimas ir realizavimas“. “acquisition and implementation of the lifelong learning approach”
		Vaiko brandumo mokyti pagal priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas įvertinimo tvarkos aprašas LR švietimo ir mokslo ministro 2005 m. spalio 29 d. įsakymas Nr. ISAK-2173 The record of the order of evaluating the child's maturity to learn according to preparatory preschool and primary education programmes. Order of the minister of education and science No. ISAK-2173, dated October 29 th , 2005.	Savianalizė, veiklos refleksija Selfassessment, reflection of the activity	20	Įvairių metodų taikymas tobulinant savo veiklą Application of various methods in the improvement of one's activity	10	„Reikia tobulėti ugdymo veikloje, taikyti refleksijos, savianalizės, planavimo metodus“. “It is necessary to improve in educational activities, apply the methods of reflection, selfassessment and planning”.
					Veiklos refleksija – tobulėjimo prielaida Activity reflection – the precondition of improvement	4	„Analizė yra veiklos refleksija, kuri padėtų analizuoti pedagoginę veiklą“. “The analysis is the reflection of the activity which would facilitate to analyse educational activities
			Įsivertinimo ir veiklos rezultatų ryšys Relation of self-evaluation and activity results	6	„Įsivertinimo tradicija yra būtina siekiant efektyvumo ir kokybės“. “The tradition of self-evaluation is necessary seeking effectiveness and quality”.		

Pateikiamos 3 kategorijos ir 7 subkategorijos. Priešmokyklinio ugdymo kokybės (žr. 3 lentelę) užtikrinimo principus reglamentuoja Priešmokyklinio ugdymo standartas (2003), kuriame akcentuojama, kad ugdymo kokybės užtikrinimas vaikui laikomas viena pagrindinių švietimo sistemos ypatybių, o pirminė atsakomybė už ugdymo proceso kokybės užtikrinimą tenka konkrečiai švietimo institucijai („svarbi aplinka, skatinanti naujat tobulėti, formuoti kompetencijas“, 28). Valstybė nustato daugelį formalųjų švietimo aspektų. Priešmokyklinio ugdymo standartas (2003) išskiria priešmokyklinio ugdymo sistemos vidinio (institucinio) ir išorinio kokybės

Three categories and seven subcategories are given. The principles of ensuring the quality of preparatory preschool education (Table 3) are regulated by The standard of preparatory preschool education (2003), which highlights that assurance of the quality of education for the child is treated as one of the main peculiarities of the system of education, whilst initial responsibility for the security of the quality of educational process falls on the concrete educational institution (e.g. “the environment encouraging to improve constantly and form competencies is important” (28)). The state identifies numerous formal aspects of education. The standard of preparatory preschool education (2003) distinguishes the internal (institutional) and external quality assurance

užtikrinimo aspektus. Vidiniam (instituciniam) kokybės užtikrinimo lygmeniui tenka vidinių reikalavimų nustatymas ir įsivertinimas. Priešmokyklinio ugdymo kokybės užtikrinimas sietinas su atsakomybe visuomenei, vartotojų saugumu, nacionaline kompetencijų sistema ir švietimo rinkos poreikių tenkinimu („*besimokančios organizacijos kūrimas*“, 8), racionaliu valstybės biudžeto išteklių naudojimu, ugdymo institucijų tinklo optimizavimu.

Priešmokyklinio ugdymo institucijų ypatumas – vaikų ugdymo (kompetencijų formavimo) („*plėtoti turimas kompetencijas, įgyti naujų*“, 16) ir socializacijos procesų vienovė, užtikrinama per glaudų ryšį su socialine aplinka – ugdytojų ir ugdytinių dalyvavimą plėtos darbuose pagal švietimo strategines kryptis, konsultacinėje veikloje. Įstatymuose išskirta priešmokyklinio ugdymo kokybės užtikrinimu besirūpinanti struktūra – pedagogų taryba, nustatanti kokybės užtikrinimo tvarką ir kontroliuojanti ugdymo kokybę pagal Švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintas metodines rekomendacijas. Siekdamas efektyviau funkcionuoti bei vykdyti pokyčius, priešmokyklinio ugdymo institucija analizuoja įvairius savo veiklos parametrus.

Kokybei užtikrinti Strateginėse nuostatose (2003) planuota pereiti prie naujos ugdymo turinio formavimo politikos, orientuotos į bendrųjų gebėjimų, vertybinių nuostatų ugdymą ir šiuolaikiniam žmogui būtinų kompetencijų, kurios grindžiamos ne tiek žinių perteikimu, kiek jų analize, kritišku vertinimu ir praktiniu naudojimu, suteikimą, o *tyrimo rezultatai rodo priešingą tendenciją: realiai ugdymo procese numatytas laikas tik vaikų akademinų gebėjimų ugdymuisi.*

Strateginėse nuostatose (2003) siekiama dalį švietimo priežiūros ir inspektavimo funkcijų laipsniškai keisti priešmokyklinio ugdymo audito (įsivertinimo ir išorinio vertinimo) sistema („*įvairių metodų taikymas tobulinant veiklą*“, 20). Pagrindinis šios sistemos tikslas – skatinti švietimo kokybę ir veiksmingumą, tačiau *tyrimo rezultatai atskleidžia, kad Lietuvoje švietimo organizacijų vertinimas labiau siejamas ne su veiklos tobulinimu, bet su kontrole ir baudomis.* Užtikrinti kokybę turėtų padėti ir tokie Strateginėse nuostatose (2003) pateikiami siekiai: sukurti efektyvią švietimo tyrimų finansavimo tvarką, užtikrinti tyrimų rezultatų sklaidą ir tyrėjų atskaitomybę visuomenei, kuri leistų vykdyti įrodymais pagrįstą švietimo tobulinimą. Šis siekis priešmokyklinio ugdymo sistemoje reikalauja ypatingo dėmesio, nes, kaip rodo tyrimų rezultatai

aspects of preparatory preschool education. The internal (institutional) quality assurance level embraces the identification and selfassessment of internal requirements. The assurance of the quality of preparatory preschool education is to be related to the responsibility for the society, users' safety, national system of competencies, meeting the needs of the market of education (e.g. "*creation of knowledge society*" (8)), rational usage of state budget resources, and optimisation of the network of educational institutions.

The peculiarity of preparatory preschool educational institutions is the unity of children's education (formation of competencies) (e.g. "*to develop existing competencies, to acquire new ones*" (16)) and socialisation processes, ensured via a close link with social environment – learners' and educators' participation in the development according to the strategic trends of education and via advisory activities. The laws single out the structure in charge of quality assurance of preparatory preschool education – the teachers' council, which identifies the order of ensuring quality and controls the quality of education according to the methodic recommendations of the Ministry of Education and Science as a conformability for internal assessment of curricula and activities. Seeking to function more effectively and to implement changes, preparatory preschool educational institution analyses various parameters of its activity.

To ensure quality Strategic provisions (2003) project to transfer to the new policy of designing the content of education, which is orientated towards the development of general abilities, value approaches and provision of competencies that are necessary for a contemporary man, which are based not as much on rendering of knowledge but on the analysis, critical evaluation and practical usage, whilst *the results of the study demonstrate a completely opposite tendency: in reality only the time for self-development of children's academic abilities in the educational process is foreseen.*

Strategic provisions (2003) seek to gradually replace part of the educational supervisory and inspection functions with the system of audit of preparatory preschool education (of selfassessment and external assessment) (e.g. "*application of various methods in the improvement of activities*" (20)). The main goal of this system is to encourage the quality and the efficiency of education, however, *the results of the study demonstrate that the assessment of educational organisations in Lithuania is more related not to the improvement of activities but to control and fines.* The following endeavours presented in the Strategic provisions (2003) should facilitate to ensure quality: to create an effective order of funding research in education, to ensure the spread of study results and researchers' accountability to the society, which would enable to improve education on the basis of evidences. This endeavour in the

tai, švietimo sistemos posistemų reforma vyksta stichiškai.

Išvados

Gauti rezultatai leidžia teigti, kad priešmokyklinio ugdymo sistemos, valstybės švietimo politikos dokumentai apima priešmokyklinio ugdymo organizavimo priemones, siekiančias vaikų socialinės gerovės, socialinės atskirties mažinimo, mokymosi visą gyvenimą strategijos užtikrinimo. Įvertinta priešmokyklinio ugdymo valdymo sistemos ir valstybės švietimo strateginės plėtotės modelio atitiktis. Dauguma veiksnių, patvirtinančių charakteristikų egzistavimą, nėra akivaizdūs, jie labiau funkcinio pobūdžio. Todėl galima teigti, kad švietimo politikos vaidmuo švietimo institucijose vis dar yra labiau reaktyvus ir operatyvinis nei iniciatyvus. Todėl šiuo metu esančiai valstybės politikai trūksta visiško požiūrio į sėkmingą pokyčių, susijusių su švietimo sistemos valdymo reforma, įgyvendinimą. Tai patvirtina kelios pagrindinės išvados:

Pirma, priešmokyklinio ugdymo institucijos strategiją formuojantis žmoniškųjų išteklių vystymo vaidmuo turi būti *formulavimo* etapo esmė.

Antra, strateginis pagrindinių interesų grupių (švietimo institucijų vadovų, pedagogų, tėvų, vaikų) bendradarbiavimas yra svarbus dėmuo švietimo organizacijos elgsenos modelyje.

Tyrimo rezultatai parodė, kad strateginis bendradarbiavimas priešmokyklinukus ugdančioje aplinkoje tarp svarbiausių grupių atstovų yra nepakankamas. Gauti duomenys (įstatymų kontekstas) taip pat leidžia teigti, kad skiriama per mažai dėmesio priešmokyklinio ugdymo kokybei, ankstyvųjų žmoniškųjų išteklių efektyvumo vertinimui.

Kokybinė dokumentų kontentinė analizė leido pastebėti, jog priešmokyklinio ugdymo praktikoje nėra aiškios ir bendros priešmokyklinio ugdymo strategijos. Išskirtos priešmokyklinio ugdymo sampratos subkategorijos atskleidžia įvairius aspektus. Vienos kategorijos atsako, kas yra priešmokyklinis ugdymas, kitos atspindi įvairias priešmokyklinio ugdymo ypatybes (interesų grupių dalyvavimą, priešmokyklinio ugdymo vertybes, priešmokyklinio ugdymo kontekstualumą), trečios išreiškia priešmokyklinio ugdymo įgyvendinimo ypatumus (priešmokyklinio ugdymo sąsajas su kaita ir reforma, priešmokyklinio ugdymo tikslų įgyvendinimą ir kt.). Kai kurios kategorijos rodo ir tam tikras priešmokyklinio ugdymo problemas (sprendimai „iš viršaus“, priešmokyklinio ugdymo atotrūkis nuo realybės).

system of preparatory preschool education requires particular attention, *because as the results of the study demonstrate, the reform of the subsystems of the system of education took place spontaneously.*

Conclusions

The received results enable us to state that the documents of the system of preparatory preschool education and of the state's policy of education embrace the measures of organising preparatory preschool education in the name of children's social wellbeing, decrease of social exclusion and assurance of lifelong learning strategy. The conformance of the system of preparatory preschool education to the model of strategic development of state's education was evaluated. The majority of factors confirming the existence of empowering characteristics are not obvious, they are more of a functional nature. Therefore, it can be stated that the role of the policy of education in the educational institutions is still more responsive and operational than promoting. Therefore, currently existing state's policy lacks holistic approach to the successful implementation of changes related to the management reform of the system of education. This is confirmed by several main conclusions:

First, the role of the development of human resources, which forms the strategy of the preparatory preschool educational institution, must be the essence of the stage of *wording*.

Second, strategic cooperation of main interest groups (of the heads of educational institutions, teachers, parents, children) is an important element in the model of the behaviour of educational organisation.

The results of the study demonstrated that strategic cooperation in the environment educating preschoolers between the representatives of the most important groups is insufficient. The received data (the context of laws) also enable us to state that too little attention is being paid to the quality of preparatory preschool education and to the evaluation of the effectiveness of human resources.

Content analysis enabled to notice that there was no clear and unified strategy of preparatory preschool education in the preparatory preschool educational practice in the context of the policy of education. The distinguished subcategories of the concept of preparatory preschool education disclose various aspects. Some categories answer what is preparatory preschool education, other categories reflect various peculiarities of preparatory preschool education (e.g., participation of interest groups, values in the preparatory preschool education, the contextuality of preparatory preschool education), still other categories express the peculiarities of implementing preparatory preschool education (e.g., relations of preparatory preschool education with the change and with the reform, implementation of the aims of preparatory preschool education, etc.). Certain cate-

Išskirtinai didelis valstybės dėmesys LR priešmokyklinio ugdymo švietimo politikos dokumentuose yra skiriamas „*priešmokyklinio ugdymo*“ (50 proc.), „*vaiko ugdymo*“ (13 proc.), „*socialinės gerovės*“ (10 proc.) kategorijoms. Šis faktas atspindi požiūrį į priešmokyklinį ugdymą kaip universalų, visuomenės švietimo sistemos socialinį ir edukacinį vienetą, kuris atliepia humanistinio ir demokratinio vaikų ugdymo ideologiją Lietuvoje. Tačiau abejonių kelia ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo atskyrimas, nes pagal Lietuvos švietimo klasifikaciją (1999) priešmokyklinio ugdymo programos yra ikimokyklinio ugdymo lygmens dalis. Siūloma orientuotis į ikimokyklinį ugdymą kaip į visumą, nesureikšminant ir neišskiriant kurios nors vienos jo dalies. Svarbu akcentuoti tai, kad priešmokyklinis ugdymas tolsta nuo ikimokyklinio ugdymo, orientuojasi į kompetencijų ugdymą, ima labiau sąveikauti su pradiniu ugdymu. Pažeidžiama priešmokyklinio ugdymo dermė su ikimokykliniu ir pradiniu ugdymu.

Diskusija

Šioje diskusijoje kokybinio tyrimo rezultatai lyginami su mokslo tyrimais ir mokslininkų atliktų tyrimų pagrindinėmis išvadomis. Mokslinėje literatūroje Večkienė (1996), Jucevičienė (1996) akcentuoja **švietimo sistemos grandžių** (mūsų atveju – priešmokyklinio ugdymo sistema) **darnios raidos vystymo(si) strategijas**, Želvys ir kt. (2003) pažymi strateginius švietimo sistemos ir posistemų tikslus. Kokybinio tyrimo rezultatai išryškino, kaip švietimo dokumentuose priešmokyklinio ugdymo samprata siejama su strategija. Šią sąsają geriausiai atspindi kategorija – *priešmokyklinis ugdymas – tai vaiko brandumo mokyklai strategija*. Galima teigti, kad *priešmokyklinio ugdymo samprata atskleidžia sistemos konceptualiuosius tikslus*.

Lietuvoje vyksta priešmokyklinio ugdymo kaip švietimo sistemos posistemėje pokyčiai. Tačiau trūksta visybiško požiūrio į priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymą ir priežiūrą. Yra didelis atotrūkis tarp valstybės politikos nuostatų priešmokyklinio ugdymo srityje ir jų įgyvendinimo savivaldybių lygmeniu. Galima susidurti su keturių tipų kliuviniais: **konceptiniais, finansiniais, organizaciniais, psichologiniais-kultūriniais**.

Todėl galima formuluoti pasiūlymus valstybės institucijoms: **tobulinti informavimo apie iki-**

gories also show particular problems of preparatory preschool education (e.g. decisions “from above”, the gap between the preparatory preschool education and the reality).

The state pays an exceptionally great attention to the categories of “*preparatory preschool education*” (50 per cent), “*child’s education*” (13 per cent) and “*social wellbeing*” (10 percent) in the documents on the policy of education of preparatory preschool education of the Republic of Lithuania. This fact reflects the attitude towards preparatory preschool education as a universal socioeducational unit of the system of public education, which responds to the ideology of humanistic and democratic children’s education in Lithuania. However, there are doubts as to separation of preschool education and preparatory preschool education because according to the classification of education of Lithuania (1999) preparatory preschool education curricula are part of preschool education curricula. It is proposed to orientate towards preparatory preschool education as a whole, not giving prominence and not distinguishing any of its parts. It is important to emphasize that preparatory preschool education recedes from preschool education, is orientated to the development of competencies, and begins to interact with primary education. The concordance of preparatory preschool education with preschool education and primary education is disturbed.

Discussion

In this discussion the results of the content analysis are compared with scientific studies and key conclusions of studies carried out by the researchers. In research literature Večkienė (1996), Jucevičienė (1996) emphasize **the strategies of (self-)development of concordant development of the links of the educational system** (in our case – the system of preparatory pre-school education). Želvys et al. (2003) note strategic aims of the system and subsystems of education. The results of the content analysis highlighted how the conception of preparatory pre-school education is related to strategy in the documents on education. This relation is best reflected by the category *preparatory pre-school education – the strategy of the child’s maturation for school*. It can be stated that *the conception of preparatory pre-school education discloses the conceptual aims of the system*.

There are changes in preparatory pre-school education as in the subsystem of the system of education in Lithuania. However, there is a lack of holistic approach to preparatory pre-school age children’s education and care. There is a big gap between the state’s policy in the area of preparatory pre-school education and its implementation on the municipal level. We can encounter four types of hindrances: **conceptual, financial, organisational, and psychological-cultural**.

mokyklinių / priešmokyklinių ugdymo institucijų teikiamas paslaugas sistemą. Informacija turi būti diferencijuojama atsižvelgiant į šeimos socialines charakteristikas ir prieinamumo prie informacijos šaltinių galimybes. Švietimo ir mokslo ministerijai, savivaldybėms ir seniūnijoms rengti informacinę medžiagą visuomenei apie ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą, vykdyti jos sklaidą, finansiškai remti savivaldybių internetinių puslapių projektus, skirtus informuoti apie teikiamą ikimokyklinį / priešmokyklinį ugdymą, viešinti gerąją praktiką; analizuoti gyventojų informavimo apie ikimokyklinį / priešmokyklinį ugdymą patirtį, viešinti geruosius pavyzdžius.

Therefore, we can formulate proposals for state institutions: **to improve the system of information about the services provided by pre-school/preparatory pre-school educational institutions.** Information must be differentiated considering social characteristics of the family and the opportunities of access to information sources. It is proposed that the Ministry of Education and Science, municipalities and elderships prepare informational materials for the society about pre-school/preparatory pre-school education, distribute them, provide financial support to municipal Internet website projects aimed at informing about provided pre-school/preparatory pre-school education, publicise good practice, analyse the experience of how the residents are being informed about pre-school/preparatory pre-school education and publicize good examples.

Literatūra • References

- Bower J. A. (2002). *Descriptive Decision Theory*, Boston, MA: Houghton Mifflin, 104.
- Dunn W. N. (2006). *Viešosios politikos analizė. Įvadas*. Vilnius: Homo liber.
- Farquhar S., Fitzsimons P. (2008). *Philosophy of early childhood education. Transforming narratives*. London: Blackwell publishing.
- Jackūnas Ž. (2006). *Lietuvos švietimo kaitos linkmės*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas.
- Juodaitytė A. (2003). *Vaikystės fenomenas: socialinis-educacinis aspektas*. Šiauliai: ŠU leidykla.
- Kiškienė S. (2005). Socialinių įgūdžių ugdymas priešmokykliniame amžiuje. *Šiuolaikinis ugdymas: priešmokyklinukas, mokyklinukas, socialinė integracija: Respublikinės teorinės ir praktinės konferencijos medžiaga*. Šiauliai, 60–63.
- Motiečienė J. (2005). Vaiko socialinę elgseną lemiantys veiksniai. *Šiuolaikinis ugdymas: priešmokyklinukas, mokyklinukas, socialinė integracija: Respublikinės teorinės ir praktinės konferencijos medžiaga*. Šiauliai, 108–110.
- Purvaneckienė G. (2005). Švietimo politika ir ikimokyklinio bei priešmokyklinio ugdymo plėtra. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 15.
- Rinaldi C. (2005). *In Dialogue with Reggio Emilia* (London, Routledge).
- Ruzevičius J. (2006). *Kokybės vadybos modeliai ir jų taikymas organizacijų veiklos tobulinimui*. Vilnius: VU leidykla.
- Saviščeviene S. (2005). Socialinių paslaugų valdymas užtikrinant vaiko ugdymo kokybę darželyje. *Šiuolaikinis ugdymas: priešmokyklinukas, mokyklinukas, socialinė integracija: Respublikinės teorinės ir praktinės konferencijos medžiaga*. Šiauliai, 131–134.
- Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatos*. (2003). Vilnius.
- Vaicekauskienė V. (2007). *Švietimo politikos analizės pagrindai*. Vilnius: ŠMM ŠAC.
- Večkienė N., Jucevičienė P. (1996). *Švietimo vadybos pagrindai*. Kaunas: Technologija.
- Shadich W. R., Cook T. D., Campbell D. T. (2002). *Experimental and Quasi-Experimental Designs for Generalized Inference*. Boston: Houghton Mifflin.
- Želvys R., Būdienė V., Zabulionis A. (2003). *Švietimo politika ir monitoringas*. Vilnius: Garnelis.

SERGEJUS NEIFACHAS

Šiaulių universiteto Edukacinių tyrimų mokslinio centro jaunesnysis mokslo darbuotojas, Vilniaus kolegijos Pedagogikos fakulteto Pedagogikos psichologijos katedros lektorius. Moksliniai interesai: ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo institucijų vadyba, švietimo politika ir vadyba, socialinė ir vadybos filosofija.

Junior research worker of Scientific Centre of Educational Researches at Šiauliai University, Lecturer of the Department of Psychology of Education at Vilnius College. Research interests: management of preparatory preschool and preschool educational institutions, policy and management of education, social and managerial philosophy.

Adress: Justiniškių g. 95–60, LT-05253 Vilnius, Lithuania
E-mail: sergejus_neifachas@yahoo.com